Adviezen voor de praktijk

Het onderzoek van Nicole Boot maakt duidelijk dat scholen grote winst kunnen boeken als zij meer aandacht aan gezondheid schenken. Tegelijkertijd wordt duidelijk dat een andere koers de GGD kan helpen: niet alleen in het creëren van draagvlak voor een structureel schoolgezondheidsbeleid, maar ook in de begeleiding van de scholen die een dergelijk beleid willen invoeren. Hieronder zetten we de belangrijkste adviezen uit het onderzoek voor u op een rij:

- Voor het creëren van een groter draagvlak is het noodzakelijk dat de GGD een betere aansluiting zoekt bij de onderwijsdoelen van scholen in het voortgezet onderwijs.

- De wensen en behoeften van scholen zijn zoveel mogelijk leidend: de schoolslag-adviseur werkt niet aanbodgericht, maar vraaggericht.

- Het huidige stappenplan in de schoolslag-werkwijze komt niet tegemoet aan de wensen van de scholen en dient vereenvoudigd te worden: minder papierwerk, meer gerichte actie, meer keuzevrijheid tussentijds.

- De schoolslag-adviseur dient meer rekening te houden met de mogelijkheden van de school en de prestaties waarop een school wordt afgerekend.

- Een meer intensieve begeleiding van de scholen bij de invoering van nieuw beleid, lijkt wenselijk. De opleiding van de schoolslag-adviseurs dient daar op te worden afgestemd. Naast preventiekennis, is het kunnen begeleiden van de scholen in het veranderingsproces een belangrijke competentie. Ook een betere kennis van het onderwijssysteem is van belang. Andersom dienen managers, zorgcoördinatoren en docenten meer inzicht te krijgen in de meerwaarde van een goede gezondheid voor de leerprestaties.

- In Zuid-Limburg wijst de schoolslag-adviseur de scholen de weg in het aanbod van effectief bewezen preventieprogramma's. Deze één-loketfunctie wordt als positief ervaren en verdient navolging op andere plaatsen in het land.

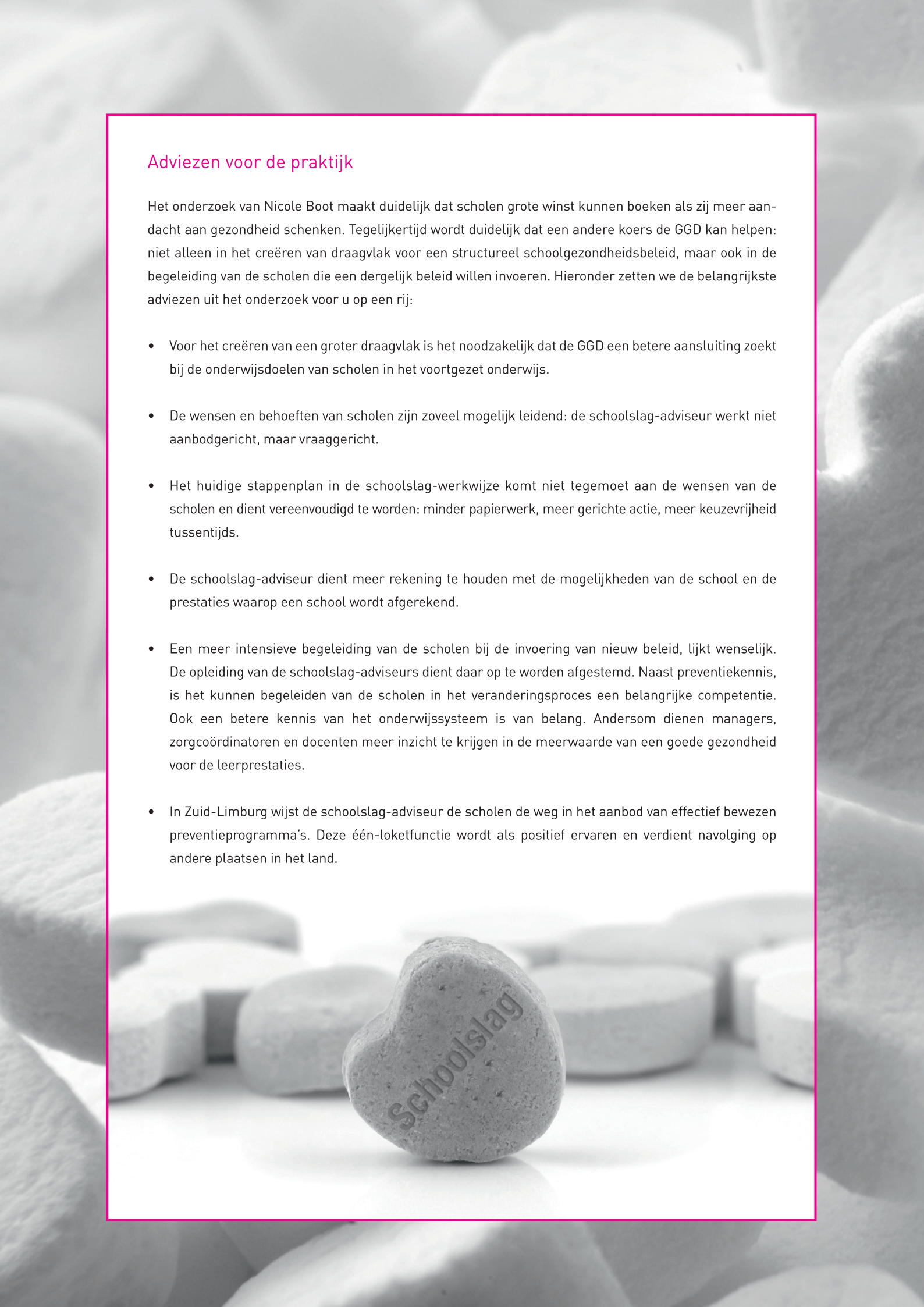

Academische Werkplaats
Publieke Gezondheid Limburg

Gezondheidsbevordering en voortgezet onderwijs, verstandshuwelijk of echte liefde?

Een onderzoek naar de implementatie van schoolgezondheidsbeleid binnen scholen voor voortgezet onderwijs

Nicole Boot

Hoe **belangrijk** vinden scholen in het voortgezet onderwijs de gezondheid van hun leerlingen? Voeren zij een structureel gezondheidsbeleid, met aandacht voor de leerlingen en hun fysieke en sociale omgeving? **Kan een GGD de scholen daarin stimuleren?**

Nicole Boot van de Academische Werkplaats Publieke Gezondheid Limburg verdedigt op 18 november 2011 aan de Universiteit Maastricht haar onderzoek naar deze vragen. 'Gezondheidsbevordering en voortgezet onderwijs, verstandshuwelijk of echte liefde?', luidt de titel van haar proefschrift.
Haar bevindingen en adviezen zijn waardevol voor de praktijk van alledag. Daarom schetsen wij hier in vogelvlucht de aanleiding, het verloop en de conclusies van het onderzoek.
Tot slot treft u tips aan voor de praktijk.

Gezonde leerlingen presteren beter

Leerlingen die gezond leven presteren beter dan ongezonde leerlingen, zo leert eerder onderzoek. Een goede gezondheid geldt zogezegd als voorwaarde om goed te kunnen leren. Toch is in het onderwijs geen sprake van structurele aandacht voor gezondheid. De wetgever verplicht scholen daar ook niet toe. Scholen voelen zich wel verantwoordelijk voor de gezondheid van de leerlingen, maar hebben al een groot takenpakket. Daarom geven ze doorgaans geen prioriteit aan een schoolgezondheidsbeleid.
Tegelijkertijd vormen de goede leerprestaties van leerlingen een belangrijke drijfveer voor scholen. De onderwijsinspectie beoordeelt de scholen daar ook op. Daarnaast speelt het slagingspercentage van de eindexamenkandidaten een grote rol bij het werven van nieuwe leerlingen. Als scholen gezondheidsbevorderende maatregelen treffen, lijkt dat de leerprestaties gunstig te beïnvloeden, zo blijkt uit enkele onderzoeken waar het proefschrift een overzicht van geeft. Daarom hebben scholen baat bij het invoeren van een structureel schoolgezondheidsbeleid en is het zinvol om daar als GGD draagvlak voor te creëren.

De schoolslag-werkwijze

Om de aandacht voor gezondheid te vergroten en de scholen te helpen bij het opzetten en uitvoeren van een structureel schoolgezondheidsbeleid, werd in 2001 de schoolslag-werkwijze ontwikkeld.

Die werkwijze behelst de volgende zes stappen:

- De GGD begint met het in kaart brengen van de gezondheid van de leerlingen. Het schoolprofiel dat zo ontstaat, beantwoordt onder meer vragen over voeding, beweeggedrag, roken, alcohol- en drugsgebruik, seksueel gedrag en psychosociaal welbevinden.
- In gesprek met de school, de leerlingen en de ouders, wordt dit profiel toegelicht. Uiteindelijk wordt in samenspraak een top 3 van de belangrijkste gezondheidsthema's vastgesteld.
- De schoolslag-adviseur zoekt uit welke programma's passen bij de top 3 van de school en gaat na of die programma's bewezen effectief zijn. Groot voordeel van deze werkwijze is dat de school niet zelf op zoek hoeft te gaan naar preventieprogramma's die door tal van instanties worden aangeboden, maar hierbij hulp krijgt van de schoolslag-adviseur. Ook weet de adviseur precies welke instantie in de regio een effectief preventieprogramma over bijvoorbeeld drugs kan verzorgen.
- Op basis daarvan werkt de schoolslag-adviseur samen met de school een plan van aanpak uit. Daarin is zowel aandacht voor educatie, de fysieke omgeving van de school en de rol van de ouders.
- De school voert het plan vervolgens uit. De schoolslag-adviseur volgt de ontwikkelingen op de school en geeft advies.
- Tussentijds en tegen het eind van het schooljaar bekijkt de schoolslag-adviseur samen met de school of het plan goed is uitgevoerd en of eventueel bijstelling nodig is. Bij gebleken succes worden de activiteiten bij voorkeur structureel opgenomen in het schoolprogramma.

Het onderzoek

In het onderzoek vergelijkt Nicole Boot de situatie in het zuiden van Limburg met de landelijke situatie. De GGD Zuid Limburg brengt de schoolslag-werkwijze al geruime tijd bij scholen onder de aandacht en heeft ook enkele schoolslag-adviseurs in dienst. Landelijk gezien is dat lang niet overal het geval.

In samenwerking met RIVM-Centrum Gezond Leven ontvingen alle GGD'en in ons land een vragenlijst. Zesentwintig van de dertig GGD'en stuurden die ingevuld terug. De uitkomsten van deze vragenlijsten stelden Nicole Boot in staat te onderzoeken welke factoren het invoeren van de schoolslag-werkwijze op scholen in het voortgezet onderwijs bevorderen, of juist belemmeren.

Daarnaast werden op 18 van de 25 scholen in Zuid-Limburg gesprekken gevoerd met directeuren, zorgcoördinatoren en schoolslag-adviseurs en werden vragenlijsten ingevuld door ongeveer 60 managers, 40 zorgcoördinatoren en 400 docenten. Ook is meer in detail, via diepte-interviews, gekeken naar een school waar de schoolslag-werkwijze goed liep en een school waar het minder goed liep. Zo bracht Nicole Boot in kaart wat GGD'en in ons land en in de regio doen om te bevorderen dat scholen een structureel gezondheidsbeleid gaan voeren en of scholen hierin slagen.

Conclusies

Landelijk

Duidelijk is dat de meerderheid van de GGD'en in ons land een groot belang hecht aan het bevorderen van een structureel gezondheidsbeleid. Maar in de praktijk is het moeilijk om daar bij scholen draagvlak voor te creëren. Als het lukt om scholen te bewegen een gezondheidsbeleid te voeren, zijn de ervaringen wisselend. Belemmerende factoren zijn tijdgebrek en het gebrek aan een breed draagvlak: betrokkenen voelen zich verantwoordelijk, maar beschouwen de gezondheid van de leerlingen niet altijd als een taak van de school.

Zuid-Limburg

In de regio Zuid-Limburg, waar schoolslag-adviseurs actief zijn, is nog niet op alle scholen sprake van een structureel gezondheidsbeleid. Ook in deze regio geldt tijdgebrek als een belemmerende factor en geniet de gezondheid van de leerlingen geen prioriteit. Gezondheid is geen kerndoel: het is moeilijk om hiervoor uren vrij te maken in het al volle lesprogramma.

Als de schoolslag-adviseur de scholen goed adviseert en vervolgens intensief begeleidt bij het uitvoeren van de schoolslag-werkwijze, lijkt dat het schoolgezondheidsbeleid wel gunstig te beïnvloeden. Maar dit vraagt van de adviseurs wel meer vaardigheden in het veranderen van een organisatie. Ook gaven verschillende respondenten in het onderzoek aan de schoolslag-werkwijze als een keurslijf te ervaren. De werkwijze houdt te weinig rekening met de wensen en mogelijkheden van de school, zeggen zij. Scholen willen meer keuzevrijheid en neigen soms meer naar een ad-hoc benadering van gezondheid, terwijl de werkwijze gericht is op structurele aandacht voor gezondheid op scholen.

Tot slot geven de scholen regelmatig aan gezondheid niet als apart thema in het onderwijsplan te willen behandelen, maar als onderdeel van de onderwijsdoelen. Zo kan een onderwijsdoel als het terugdringen van het schoolverzuim worden gekoppeld aan aandacht voor bijvoorbeeld een thema als drugs- en alcoholgebruik. Ook zou gezondheid meer een onderwerp van andere lessen kunnen worden, bijvoorbeeld: aandacht voor het thema overgewicht tijdens de gymlessen.